
Математика в Науковому товаристві імені Шевченка

Ярослав Притула

У 1872 році у Львові було засноване Товариство імені Шевченка, яке мало на меті в основному культурологічну діяльність.

У 1892 році воно було перетворене у Наукове Товариство імені Шевченка. Товариство мало академічну структуру і складалося з трьох секцій:

- історично-філософської;
 - філологічної;
 - математично-природничо-лікарської (утворена 11 травня 1893 року, директори: Іван Верхратський (1893-1897), Володимир Левицький (з 1897)).
-

Математики в НТШ концентрували свою працю в таких напрямках:

- проведення наукових досліджень і публікації результатів;
 - написання підручників для українських шкіл;
 - створення української наукової термінології;
 - написання популярних статей та книг;
 - переклад на українську мову важливих статей, книг та написання оглядів з математичної літератури;
 - викладання в школах та гімназіях, зокрема українських.
-

Важливою була видавнича діяльність.

У 1892 році було розпочато видання часопису «Записки Наукового Товариства Шевченка».

У 1897 році розпочато видання нового часопису «Збірник математично-природничо-лікарської секції НТШ». До 1939 року видано 32 томи. Кожен том мав від одного до трьох випусків.

З 1924 року публікувалися німецькою мовою «Sitzungsberichte der mathematisch-naturwissenschaftlich-ärztlichen section», де містилася хроніка засідань, реферати статей.

З 1899 року поруч зі звичайними членами Товариства обиралися дійсні члени.

Дійсні члени:

- Володимир Левицький (з 1899);
- Петро Огоновський (з 1899);
- Микола Чайковський (з 1913);
- Василь Каліцун (?);
- Василь Стасюк (з 1920);
- Никифор Садовський (з 1920);
- Дмитро Граве (з 1923);
- Давид Гільберт (з 1924);
- Володимир Веричак (з 1924);
- Михайло Петрович (з 1924);
- Михайло Кравчук (з 1925);

- Микола Крилов (з 1925);
- Мирон Зарицький (з 1927);
- Максим Курянський (з 1927);
- Альберт Енштейн (з 1929);
- Фелікс Кляйн (?);
- Дмитро Мордухай-Болтовський (?).

Звичайні члени:

- Клим Глібовицький (з 1899);
- Юліан Богачевський (з 1934);
- Михайло Рибачек;
- Михайло Грицак та інші.

Петро Огоновський (1853-1917)

Народився в с. Чагрів Рогатинського повіту, помер у Відні. Навчався у Львівському та Віденському університетах. Вчительський іспит склав 1879 року. Був учителем математики та фізики спочатку у 4-ій гімназії, а з 1885 року — в Академічній гімназії у Львові.

Автор шкільних підручників з математики і фізики українською мовою.

Це він переклав на українську мову статтю В. Левицького, яка стала першою науковою публікацією з математики українською мовою.

Громадський діяч, очолював «Просвіту».

В. Варичак (V. Varičak) (1.03.1865-17.01.1942)

Математик, фізик-теоретик, народився в Хорватії. Вивчав фізику та математику в університеті Загреба. Десять років працював вчителем. Після докторату, габілітації з 1899 року професор математики в університеті Загреба.

Основні праці з гіперболічної геометрії, застосування геометрії у спеціальній теорії відносності. Роботи дотичні до робіт Зоммерфельда і Енштейна. Член Чеської та Сербської академій наук.

Михайло Петрович (M. Petrovič) (1867-?)

Народився в Белграді, вивчав математику в Сорбоні (1890-1894), доктор з 1894. Професор університету в Белграді, член Сербської академії наук.

Відомий введенням одного класу трансцендентних функції і встановленням їх зв'язків з простими числами.

Автори публікацій у «Збірнику...»:

- В. Левицький — 26;
- М. Кравчук — 9;
- М. Чайковський — 7;
- М. Зарицький — 6;
- Н. Садовський — 5;
- В. Каліцун — 4;
- К. Глібовицький — 4;
- Ю. Богачевський — 3;
- М. Куренський — 3;
- М. Крилов — 2;
- В. Стасюк — 2;
- Д. Мордухай-Болтовський — 2;
- Т. Цюропайлович — 2;
- Д. Граве — 2;
- Н. Боголюбов — 1;
- В. П. Добровольський — 1;
- Н. Ахієзер — 1;
- Г. Пфейфер — 1;
- Е. Стефанович — 1;
- Ю. Гургула — 1;
- З. Горшицький — 1.

Михайло Кравчук (1892-1942)

Закінчив Київський університет (1914). Викладав в учбових закладах Києва в т.ч. Політехнічному інституті (з 1921).

Академік АН України (з 1929).

Основні праці: з алгебри, математичного аналізу, диференціальних та інтегральних рівнянь, теорії функцій, теорії ймовірності та математичної статистики.

Никифор Садовський (1884-1935)

Народився в Тернополі. Закінчив гімназію у Львові. У 1902-1906 навчався на філософському факультеті Львівського університету. Брав участь у семінарі проф. Пузини, один рік вів хроніку семінару. У 1906 році склав вчительський іспит на право викладання математики та фізики польською мовою, а в 1907 — українською мовою. У 1907-08 рр. працював в українській гімназії, а з 1910 — у 2-ій польській гімназії Тернополя.

В «Sprawozdaniach...» гімназій Тернополя опубліковані «Krutki szkicy teorii funkcji analitycznych».

В часі I світової війни був у полоні в Сибіру. Звідти прислав статті до «Збірника...». Для український шкіл в Омську написав підручник з алгебри.

Василь Каліцун (Ходовицький) (1878-1942)

Народився в Дзідушицях Малих. Закінчив вчительську семінарію в Тернополі. В 1899-1903 рр. був народним вчителем. У 1903 склав екзамен в реальній школі в Тернополі. У 1903-1905 навчався у Політехнічній школі у Львові, склав перший дипломний іспит. Далі вивчав математику і нарисну геометрію у Львівському університеті. У 1907 році склав іспит на вчителя математики та нарисної геометрії у середніх школах. У 1905-1907 рр. був асистентом кафедри нарисної геометрії в Політехнічній школі. З 1907 року — вчитель у II реальній школі у Львові.

У літньому семестрі 1911/12 н. р. навчався у Віденській політехніці, де у травні отримав диплом доктора наук. У 1913-1914 рр. зробив спробу габілітації у Львівському університеті з нарисної геометрії. У 1927-1931 рр. читав лекції з нарисної геометрії на математично-природничому факультеті.

Був членом Польського математичного товариства.

Клим Глібовицький (1875-1907)

Народився в с. Махнівці Бережанського повіту в родині греко-католицького священика. У 1892 р. закінчив Бережанську гімназію. У 1892-1896 роках навчався на філософському факультеті Львівського університету.

Два роки був заступником вчителя в гімназії в Тернополі. Після здачі вчительського іспиту викладав математику і фізику в українській гімназії у Перемишлі.

У 1901 році подав докторську працю "Prawa ruchu wahaadla", після оцінки проф. Ю. Пузини і М. Смолуховського був допущений до докторських іспитів, до здачі яких не приступив.

Праці К. Глібовського стосувалися теорії диференціальних рівнянь і теорії Галуа (розв'язків алгебраїчних рівнянь).

Опублікував 5 праць: 3 в “Збірнику...”, 2 в *Sprawozdaniach gimnzium...* в Тернополі і Перемишлі.

1. *Рівняння п'ятого степеня*

Збірник __ т.2, 1897, стор. 1-36

2. *Права руху маятника*

Збірник __ т.3 вип. 2, 1898, стор. 1-14

3. *Микола Генріх Абель і єго значеніє в математиці*

Збірник __ т.9, 1903, стор. 1-88

Юліан Богачевський (1897-1970)

Народився в селі Лецівці Долинського повіту в сім'ї священика. Навчався в Стрийській гімназії до 7 класу (1914), іспит на атестат зрілості склав у Відні (1916). До 1918 служив в армії. У 1921-23 роках навчався в Українському (таємному) університеті у Львові, 1923-27 продовжив навчання в університеті м. Грац, де у 1927 р. отримав ступінь доктора філософії за дисертацію з математичної фізики.

У 1927-28 рр. навчався в Познанському університеті, 1928 — вчительський іспит. До 1940 — вчитель гімназій.

З 1940 працює у Львівському (Дрогобицькому) пед. інституті. Одночасно 1945 — доцент кафедри геометрії, 1946 — доцент кафедри алгебри (до Я. Лопатинського).

1. *Transformation der Laplacè-shen Differentialgleichung im n-Dimensionalen auf generelle Koordinaten*

Збірник __ т.31, 1937, стор. 61-67

2. *Формалізм та інтуїціонізм у математиці*

Збірник __ т.31, 1937, стор. 80-98

3. *Versuch einer allgemeinen Herleitung der Summenformel arithmetischer Progressionen beliebiger Ordnung*

Збірник __ т.32 вип. I, 1938, стор. 1-10

Максим Куренський (1895-1940)

Доктор математичних наук, професор інституту народної освіти в Києві, член математичних товариств (Київ, Палермо), співробітник Комісії чистої математики Академії Наук (1920). Друкувався в журналах в Петербурзі, Бельгійській академії наук, Римській академії наук. Основні праці з диференціальних рівнянь і застосування в диференціальній геометрії теорії пружностей, математичних проблем механіки.

З 1934 науковий співробітник ІМ АН УРСР.

1. *Про трисекцію кута*

Збірник __ т.28-29, 1930, стор. 169-188

2. *Про узагальнення варіації Lagrange'a для лінійного диференціального рівняння другого порядку*

Збірник __ т. 30 вип. III, 1934, стор. 95-100

3. *Die Grundformeln zur integration der Gleichungen mit partiellen Ableitungen 1. und 2. Ordnung mit mehreren abhängigen und unabhängigen Variablen*

Збірник __ т. 31 , 1937, стор. 1-40

Микола Крилов (1879-1955)

Закінчив Петербурзький гірничий інститут (1902). Там працював в 1910-1917 рр., в 1917-1922 - в Кримському університеті, в 1922-1955 - в Академії наук України.

Академік (з 1922 р.)

Основні праці: диференціальні рішення математичної фізики, варіаційне числення, нелінійна механіка, теорія апроксимації та інші.

1. *Спосіб нескінченних визначників у теорії лінійних інтегральних рівнянь*

Збірник __ т. 25, 1926, стор. 72-81

2. М. Боголюбов, М. Крилов.

Василь Стасюк (1887-1960)

Народився в с. Товмачик нині Коломийського району. Навчався в Коломийській українській гімназії у 1899-1906 роках. Далі на філософському факультеті Віденського університету (1906-1911), де вивчав математику, фізику та астрономію. Серед його викладачів був фізик Людвіг Больцман.

У 1912 році у Відні здобув ступінь доктора філософії за працю "Геометрія Лобачевського та її представлення в евклідових просторах".

У зв'язку з працею в страхових компаніях, захопився страховою математикою.

Як вільний слухач продовжив навчання у Львівському університеті на філософському (1912-13 рр.) і правничому (1916-17 рр.) факультетах.

З 1921 року, працював у школах та гімназіях (Коломия, Лежанськ, Ланцут, Бережани).

З серпня 1945 до виходу на пенсію у 1958 році викладав математику у Стрийській СШ № 5, яка носить нині його ім'я.

-
1. *Причинки до асекураційної математики I*
Збірник __ т. 18-19, 1919, стор. 93-101
 2. *Єще про узасадненє геометрії Лобачевського*
Збірник __ т. 18-19, 1919, стор. 297-308
-

Дмитро Мордухай-Болтовський (1876-1952)

Закінчив Петербурзький університет (1898). Працював (з 1898 р.) у Варшавському політехнічному інституті і одночасно у Варшавському університеті (1909-1914). В 1914 в Донському політехнічному інституті, в 1915-1946 в університеті Ростова-на-Дону.

Основні дослідження: теорія функцій, диференціальні рівняння, теорія чисел, геометрія і історія математики.

Розв'язав 22-у проблему Гільберта.

1. *Про українську та білоруську математичну термінологію у зв'язку з історією російської*

Збірник __ т. 28-29, 1930, стор. 277-297

2. *Sur les courbures des ordres supérieures des courbes planes*

Збірник __ т. 30 вип. III, 1934, стор. 105-115

Дмитро Граве (1863-1939)

Навчався в Петербурзькому університеті. Учень П. Чебишева. У 1897-99 професор Харківського університету, з 1899 - Київського університету. Академік (з 1920).

Основні праці з алгебри, прикладної математики, механіки, астрономії та інші.

1. *Електромагнетичні сили в сонячній системі*

Збірник __ т.23-24, 1925, стор. 43-46

2. *Über eine Tshebyscheffsche Frage*

Збірник __ т.26, 1927, стор. 45-50

Георгій Пфейфер (1872-1946)

Закінчив Київський університет (1896). Викладав у Київському політехнічному інституті (1899-1909), Київському університеті (1900-1946), академік, голова комісії чистої математики АН України (з 1920).

Основні роботи: диференціальні рівняння.

1. *Die Konstruktion eines allgemeinen Operators der lineare homogenen partiellen Differentialgleichung ersten Ordnung, die in bezug auf einen von Differentialquotienten aufgelöst ist*

Збірник __ т.30 вип. III, 1934, стор. 87-94

Наум Ахієзер (1901-1980)

Доктор фізико-математичних наук (1936),
член Всеукраїнської АН (1934).

Закінчив Київський І.Н.О. (1923) та
аспірантуру (1928).

У 1926-1933 рр. працював у київських
інститутах, а потім у Харкові.

Основні праці з теорії функцій,
функціонального аналізу, теорії наближень
, числових методів.

1. *Про одну теорему М. Brillouin'a*

Збірник __ т.26, 1927, стор. 51-52

Володимир П. Добровольський

В 30-х роках працював на кафедрі математики
Київського політехнічного інституту.

1. *Intégration de l'équations de Laplace*

Збірник __ т.30, вип. III, 1936? стор. 117-123

Тома Цюропайлович (Яворів)

1. *Визначення повної групи останків числа для степеня пристайного до періоду групи їх скороченої системи*

Збірник т.18-19, 1919, стор. 107-113

2. *Про одну теорему алгебри*

Збірник т.18-19, 1919, стор. 114-116

Микола Боголюбов, Микола Крилов

1. Sur quelques critères concernant l'existence
dérivées d'une fonction d'une variable réelle

Збірник __ т.27, 1928, стор. 215-221

Еміліян Стефанович

Зведенє інтегралів еліптичних

Збірник __ т.11, 1907, стор. 1-14

Юрій Гургула (Рогатин)

*Окремий випадок циклоїдальних кривих,
слимакова лінія*

Збірник __ т.27, 1928, стор. 49-78

Зенон Горницький (студент інженерії)

Проект еліпсографу

Збірник __ т.10, 1905, стор. 1-4

Дякую за увагу!
